

УДК 378.016:796.077.4:[796.072.4:796.912]

Медведева І.М.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ СУДДІВСТВУ ЗМАГАНЬ З ФІГУРНОГО КАТАННЯ НА КОВЗАНАХ

На основі обґрунтування методології змагальної діяльності кваліфікованих фігуристів розроблено методику навчання майбутніх тренерів-викладачів основам суддівства змагань з фігурного катання на ковзанах. Експериментально апробовано ефективність методики навчання майбутніх тренерів основам суддівства змагань, яку створено з урахуванням сучасних особливостей і тенденцій розвитку фігурного катання на ковзанах та специфіки його змагальної діяльності.

Ключові слова: тенденції, змагальна діяльність, змагальна композиція, коротка програма, довільна програма.

Постановка проблеми. Нові підходи до забезпечення фахової підготовки тренера відображають необхідність якісного зростання рівня професійно-прикладних знань, умінь та навичок, особистісних якостей студента і вимагають перегляду пріоритетів у процесі їх навчання. Очевидність перегляду цілей навчання в системі освіти обумовлюється соціальним замовленням і сучасною системою потреб до підготовки спеціалістів – тренерів.

Аналіз педагогічної, спеціальної та методичної літератури, досвіду практичної діяльності в галузі фізичного виховання та спорту засвідчив наявність ряду суперечливих питань, що потребують розв'язання, а саме:

– між доведеною необхідністю обґрунтування і впровадження системи професійного навчання тренерів у вищих навчальних педагогічних закладах і відсутністю її концептуально-методологічних засад;

– між об'єктивною необхідністю системи сучасного науково-методичного забезпечення навчання тренерів у ВНЗ і наявністю розрізаних безсистемних неузгоджених елементів такого забезпечення;

– між теоретично обґрунтованою доцільністю впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій в процесі навчання тренерів та відсутністю науково-методичної літератури з цієї важливої проблеми.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні методичних засад технології навчання майбутніх тренерів-викладачів основам суддівства змагань з фігурного катання на ковзанах.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань були використані наступні теоретичні та емпіричні методи: аналітичний, узагальнення, системно-структурний, моделювання, педагогічні спостереження, опитування, методи статистичної обробки фактичного матеріалу.

Результати дослідження. Спортивні змагання є тою центральною ланкою, яка визначає систему організації, методики підготовки спортсменів для результативної змагальної діяльності. Саме в спортивних змаганнях відбувається максимальна реалізація можливостей спортсмена, визначення рівня його підготовленості, досягнення максимальних результатів. Спортивні змагання є своєрідною моделлю людських відносин, що реально існують у світі: боротьби, перемог і поразок, спрямованості до постійного удосконалення і досягнення цілей.

У зв'язку із цим, проблема суддівства у фігурному катанні на ковзанах, як і в інших складнокоординаційних видах спорту, є однією із самих серйозних, тому що суддівські помилки, недосконалість правил змагань приводять до необ'єктивності при визначенні переможців на великих міжнародних змаганнях, чемпіонатах Європи, світу й Олімпійських іграх. Серйозної уваги з боку керівників МСК, національних федерацій і фахівців з фігурного катання на ковзанах заслуговує рішення таких питань, як удосконалення системи підрахунку результатів у різних дисциплінах фігурного катання на ковзанах, розробка чіткої диференціації техніки виконання елементів та рівнів їх складності, визначення композиційної та виконавської майстерності представлених змагальних програм.

Аналіз результатів змагань, багаторічна суддівська практика показали, що одним з основних факторів, який визначає розвиток фігурного катання на ковзанах, є посилення вимог до виконання змагальних програм.

Органічний взаємозв'язок високої техніки катання, збалансованості програм і створення художнього образу на льоду є передумовою для досягнення високих результатів у змаганнях з фігурного катання на ковзанах [4].

Результати проведеного дослідження, аналіз сучасних наукових праць, узагальнення досвіду передової практики, анкетування фахівців дозволили науково обґрунтувати концепцію процесу навчання

тренера-викладача з фігурного катання на ковзанах, яка базується на оволодінні ним професійними знаннями, уміннями та навичками, необхідними для сучасної підготовки кваліфікованих спортсменів з обраного виду спорту.

Змагальна діяльність є конкретною характеристикою спортивної діяльності і передбачає демонстрацію змагальних програм у фігурному катанні на ковзанах і оцінку можливостей фігуристів згідно з існуючими правилами змагань, змістом складнокоординаційних рухових дій, засобами змагальної боротьби та оцінкою результатів.

Система змагальної діяльності у фігурному катанні на ковзанах складається з комплексу взаємозалежних внутрішніх і зовнішніх підсистем, які включають у себе конкретну змагальну націленість і мотивацію, зміст і результат (табл. 1).

Таблиця 1

Система змагальної діяльності спортсменів у фігурному катанні на ковзанах

Результати	
Біологічний /Педагогічний	Психологічний /Соціальний
<p>Внутрішні підсистеми і їхні показники</p> <p><i>Конкретна змагальна націленість і мотивація</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – потреба досягнення; – атрибуція (мотиваційні ознаки); – досягнення мети <p><i>Структура змагальної діяльності</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – складність змагальної програми; – техніка виконання елементів; – ритмічна структура елементів; – композиція програм; – виразність рухів <p><i>Готовність</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – функціональна; – технічна; – спеціальна; – психічна; – тактична <p><i>Змагальні навантаження</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – фізіологічні; – психічні; – фізичні <p><i>Поведінка</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – змагальна адаптація; – попередній досвід; – суперники; – судді; – партнери; – тренер; – глядачі 	<p>Зовнішні підсистеми й їхні показники</p> <p><i>Організація змагань</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – підготовчі; – підвідні; – контрольні; – відбірні; – головні <p><i>Суддівство</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – спеціальні та технічні правила змагань; – положення та програма змагань; – суддівська колегія; – формування суддівських бригад <p><i>Умови функціонування</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – державні і громадські організації; – матеріально-технічна база; – медичне забезпечення; – режим життя; – харчування; – відновлення; – матеріальне стимулювання

Проведене опитування серед студентів та магістрантів з 2008 – 2015 рік (30 спортсменів високої кваліфікації) підтвердило необхідність отримання ними знань про структуру змагальної діяльності спортсменів з фігурного катання на ковзанах, правил змагань та суддівство змагань різного рівня. За результатами опитування 75% студентів (23 особи), які продовжують активно займатись спортом відповіли, що здобуті ними знання, уміння та навички у процесі навчання у вузі допомагають їм в тренувальній та змагальній діяльності. 25% студентів (7 осіб), які випробовують свої сили в тренерській діяльності на початковому етапі багаторічної підготовки вважають, що найбільш з практичної точки зору, їм допомагає теоретичний матеріал щодо розвитку рухових якостей та спеціальних здібностей фігуриста, методики навчання елементів фігурного катання на ковзанах, вимог до побудови змагальних програм та сучасних правил змагань з виду спорту.

Здійснений аналіз змісту існуючих програм зі спортивно-педагогічного вдосконалення показав необхідність їх подальшої розробки та формування навчально-методичного забезпечення цієї дисципліни з урахуванням сучасних вимог до реформування вищої освіти.

Програма дисципліни зі спортивно-педагогічного вдосконалення передбачає формування професійно-педагогічних знань, вмінь та навичок, необхідних тренеру з обраного виду спорту.

Навчальні заняття проводяться у формі методичних і практичних занять, суддівської практики студентів на змаганнях, що проводяться у ДЮСШ, міських змаганнях.

На методичних заняттях розбираються питання щодо рухових умінь та навичок, основ теорії керування рухами, теоретичних аспектів технічного вдосконалення, організації та проведення змагань, загальних технічних та спеціальних правил з одиночного, парного катання та спортивних танців на льоду.

На практичних заняттях студенти вивчають і вдосконалюють уміння та навички у проведенні частин занять з окремих видів спорту в обраному виді спорту, суддівстві змагань.

Навчальна практика проводиться з метою сформування у студентів професійно-педагогічні вмінь та навичок необхідних для самостійної роботи.

Облік успішності студентів ведеться у формі поточної атестації і заліку в терміни, що передбачені навчальним планом. Отримані дані були використані в навчальному процесі з майбутніми педагогами-тренерами і знайшли своє відбиття в комплексному контролі знань студентів за навчальною дисципліною "Спортивно-педагогічне вдосконалення з обраного виду спорту".

Представлений матеріал включено у змістовні модулі, які стосуються питань ефективності змагальної діяльності в різних дисциплінах фігурного катання на ковзанах, правил змагань з виду спорту та методики суддівства. Багаторічний особистий досвід викладання у вищому навчальному закладі, проведені дослідження в даному напрямку, дозволили розробити комплекс методичної документації, що може бути покладений в основу навчання фахівців з складнокоординаційних видів спорту, зокрема у фігурному катанні на ковзанах в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Визначення ефективності навчання майбутніх педагогів-тренерів у фігурному катанні на ковзанах у цей час нерозривно пов'язане із системою підготовки кваліфікованих спортсменів, що повинно будуватися з урахуванням сучасних особливостей і тенденцій розвитку виду спорту, специфіки його змагальної діяльності.

У зв'язку із цим результати проведених досліджень підтверджують необхідність включення в структуру дисципліни по спортивному вдосконаленню для студентів I – II курсів наступних модулів:

МОДУЛЬ 2. Організація та правила проведення змагань з фігурного катання на ковзанах.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.1. Дисципліни фігурного катання на ковзанах та характер змагань. Положення про змагання та їх програма. Учасники змагань, їх обов'язки та права. Суддівська колегія. Головний суддя. Рефері. Судді. Технічний контролер. Технічний спеціаліст. Асистент технічного спеціаліста. Оператор введення даних та відеоповтору.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.2. Місце змагань та його обладнання. Порядок проведення змагань. Повторні виступи. Система підрахунку результатів. Нагородження переможців та призерів змагань, відкриття та закриття змагань. Допінг.

Для студентів III-IV курсів нами запропоновано наступні модулі:

МОДУЛЬ 2. Змагальна діяльність у фігурному катанні на ковзанах.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.1. Змагальна діяльність в одиночному катанні. Вимоги до побудови короткої програми. Вимоги до побудови довільної програми. Рівні складності елементів.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.2. Змагальна діяльність у парному катанні. Вимоги до побудови короткої програми. Вимоги до побудови довільної програми. Рівні складності елементів.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.3. Змагальна діяльність в спортивних танцях на льоду. Вимоги до побудови оригінального танцю. Вимоги до побудови довільного танцю. Рівні складності елементів.

Для спеціалістів та магістрів рекомендовано наступні теми, що складають модуль:

МОДУЛЬ 2. Загальні технічні та спеціальні правила з фігурного катання на ковзанах.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.1. Зміни та доповнення в правилах МСК – одиночне катання. Технічні правила одиночного катання. Градація оцінок за техніку виконання представлених програм. Компоненти за виконання змагальних композицій.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.2. Зміни та доповнення в правилах МСК – парне катання. Технічні правила парного катання. Градація оцінок за техніку виконання представлених програм. Компоненти за виконання змагальних композицій.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.3. Зміни та доповнення в правилах МСК – спортивні танці на льоду. Технічні правила у спортивних танцях на льоду. Градація оцінок за техніку виконання представлених програм. Компоненти за виконання змагальних композицій.

При підготовці магістерських робіт широко використовувались рекомендації щодо визначення змагальної діяльності фігуристів високої кваліфікації, особливостей побудови їх змагальних програм, методики суддівства змагань національного та міжнародного рівня.

Результати досліджень використовуються в процесі викладання лекційного курсу з дисциплін "Основи спортивної підготовки", "Олімпійський і професійний спорт", "Дитячо-юнацький спорт".

Для самостійного опрацювання студентам запропоновано такі питання, як: моделювання змагальної діяльності фігуристів, особливості професійної діяльності тренера-викладача з фігурного катання на ковзанах, проведення змагань серед професіоналів з фігурного катання на ковзанах.

При підготовці магістерських робіт широко використовувались рекомендації щодо визначення змагальної діяльності фігуристів високої кваліфікації, особливостей побудови їх змагальних програм, методики суддівства змагань національного та міжнародного рівня.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх завдань, пов'язаних з процесом навчання майбутніх фахівців-тренерів з фігурного катання на ковзанах. Подальшого дослідження потребують: питання оптимізації процесу навчання майбутніх тренерів-викладачів, проблеми методичного й дидактичного забезпечення цього процесу сучасними засобами; методика та аналіз суддівства змагань з фігурного катання на ковзанах на міжнародному рівні.

Використані джерела

1. Бондар В. І. Теоретико-методологічні засади формування конкурентоздатності студента педагогічного ВНЗ // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Збірник наукових праць. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – №17 (41). – Ч. 1. – С. 3-9.
2. Гришина М.В. Теоретико-методические основы управления тренировочным процессом в фигурном катании на коньках: автореф. дис. на соискание учен. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.04 "Теория и методика физического воспитания и спортивной тренировки" / М.В. Гришина. – М., 1991. – 50 с.
3. Медведева І.М. Теоретико-методичні засади підготовки фахівців зі складнокоординаційних видів спорту: монографія / Ірина Михайлівна Медведева. – К. : Вид.-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – 379 с.
4. Спеціальні і технічні правила з одиночного і парного, спортивних танців на льоду 2014 (Прийняті на черговому 55- му Конгресі МСК у червні 2014 році).

Medvedeva I.

METHODICAL BASIS OF THE PREPARING TECHNOLOGY OF NEW JUDGING SYSTEM IN COMPETITION ON FIGURE SKATING FOR FUTURE COACHES – TEACHERS

On a basis of the study of competitive activity methodology for skilled skaters, method of teaching future coaches – teachers the basics of judging competitions in figure skating was developed. Experimentally tested efficiency method of teaching the future coaches basics of judging competitions in figure skating, which is formed in accordance with modern features and trends of the figure skating, as well as the specifics of its competitive activities.

During realization of the studies, for the first time, methodology of competitive system activity in figure skating on ice was developed with the account of features and tendencies in sports event development. The structure of competitive activity in high-performance figure skaters is determined, model characteristics of competitive activity in qualified figure skaters are manifested and their buildup regularities are validated. The technique of competitive program buildup for high-performance figure skaters is improved.

The results of conducted studies have provided determination of modern preparation system for specialists in the difficult coordinating kinds of sports in the higher educational establishments as a system of knowledge for future educational specialist-trainer in the kind of integral object with established external and internal system links, relations of structural and functional order, on the base of the learning and obtaining the tendencies and peculiarities of the development of the given kind of sports.

The structure of competitive activity in high-performance figure skaters is determined, model characteristics of competitive activity in qualified figure skaters are manifested and their buildup regularities are validated.

Key words: *tendencies, competitive activity, competitive composition, short programme, free programme.*

Стаття надійшла до редакції 11.04.2015